

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Pítko pro ptáky

Vedoucí práce: Mgr. Josef Lorenc

Autor práce: Michaela Kozlová

Studijní obor: VV-OV/ZŠ

Akademický rok: 2012/2013

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí, archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

Michaela Kozlová

.....

Mé poděkování patří Mgr. Josefu Lorencovi, vedoucímu diplomové práce, za vstřícný individuální přístup a pomoc při celkovém zpracování keramického pítka. Dále bych ráda poděkovala Mrg. Václavu Mikešovi za věnovaný čas a cenné rady.

Obsah

ÚVOD	6
1 PTAČÍ NÁVRATY	8
2 CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST TŘEBOŇSKO	10
3 BIOTOP A PTAČÍ PŘÍTOMNOST	11
3.1 Biotop.....	11
3.2 Očekávání návštěvníci pítka	12
3.2.1 Velikost ptactva.....	13
4 IDEÁLNÍ PÍTKO	14
4.1 Ptačí restaurace.....	14
4.2 Pitný režim	15
4.3 Prostor pro pítka	15
5 BÁJNÁ ZVÍŘATA INSPIROVANÁ PTÁKY	17
5.1 Fénix	17
5.2 Gryf.....	17
5.3 Harpyje.....	18
5.4 Hipogryf.....	18
5.5 Nebeský kohout	18
5.6 Pelikán	19
5.7 Ruchch.....	19
5.8 Simurgh	20
5.9 Sirény.....	20
6 SYMBOLIKA PTACTVA VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ	21
6.1 Havran, vrána	21
6.2 Dudek	21
6.3 Labuť	21
6.4 Ledňáček	22
6.5 Slavík	22
6.6 Stehlík.....	22
6.7 Holub, holubice	23
6.8 Papoušek	23
6.9 Orel.....	24
6.10 Ibis	24

7	TECHNICKÉ ZPRACOVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	26
7.1	Samotné téma	26
7.2	Počátek.....	26
7.3	Výroba	26
7.3.1	Spodní část pítka	26
7.3.2	Horní část pítka	27
7.3.3	Vysychání.....	27
7.3.4	Přežah.....	27
7.3.5	Glazura	28
7.3.6	Výpal.....	28
7.3.7	Podstavec	28
7.3.8	Posazení keramického pítka na podstavec	28
7.3.9	Zasazení pítka do prostoru zahrady	28
8	ZÁVĚR	29
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	30
10	SEZNAM PŘÍLOH.....	32
11	PŘÍLOHY	33
12	ABSTRAKT	46
13	ABSTRACT (abstrakt v anglickém jazyce)	47

ÚVOD

Tu zpěvný, tu dravý, tu hrabavý, tu vodní, tu mnoho druhů našich létajících spoluobyvatelů této planety. Čím mne inspirují? Jejich dokonalým smyslem pro orientaci? Nezávislostí? Co bych si od ptáků jistě ráda vzala, je schopnost vše vidět z výšky, neboť jak Baleka, dle mého názoru výstižně, vyjádřil: pták je vševidoucí.

Kdekoliv na naší planetě můžeme zvednout oči k nebi a uvidíme je. Jsou zde, byli zde a budou. Jejich kořeny zrození sahají hluboko do minulosti. Praveké kresby na stěnách v jeskyních poukazují na nemalý zájem o ptactvo. Prvotně byli sice vnímáni jako dobrý zdroj potravy, avšak postupem času i pravěký člověk toužil dozvědět se něco více o svém původu, o světě. Pokládal si otázky, v nichž hledal vysvětlení. Totemismus – uctívání předků. Existuje několik desítek teorií vzniku tohoto kultu, avšak žádná nám nedává konečný afekt. Jak si vybírali víru právě v jednoho konkrétního živočišného předka? Máme doklad, že mezi totemová zvířata patřil i vrabec. Zde můžeme vyloučit jako vzor krásu i hrdinství. Ale též víme, že lidé své zvířecí totemové předky pojídali. Vybírali se je tedy podle „požitelnosti“? Můžeme i tak předpokládat. Zvýšení počtu totemových zvířat mělo zajistit dostatek potravy. Tyto tradice můžeme nalézt i mezi dnešními kmeny na černém kontinentu. Opět postupem času, jak se mění lidé, mění se i zvyklosti, totem již představoval zvíře, kterému byla v rituálech připisována nová, hlavní vlastnost, a to nedotknutelnost. V Severní, Střední i Jižní Americe indiánské kmeny nepovažovaly za totemové ptáky jen dravce, kteří evokují symbol pro hrdinství, odvážnost a sílu, ale jsou známé i takové kmeny, které za své předky uctívaly datla, kolibříka, papouška ara či krkavce. Uctívání ptáků mělo svůj kult i v Asii, zvláště u severských kmenů. Najdeme zde tzv. tetřeví lid, který uctíval tetřevy. Dnešní vědci se domnívají, že totemismus byl rozšířen po každém kontinentu, jen se vždy lišil ve formách, avšak podstatu bychom mohli brát za typickou.¹

Avšak napájením opeřenců se nikterak nikdo nezabýval. Avšak vytvořením místa, kde se ptáci shlukují, nám umožňuje nahlédnout do jejich říše. Můžeme je pozorovat, porovnávat, naučíme se je rozeznávat. A svou přítomností a zpěvem nás jistě potěší.

Pokud vzhlédneme do oblak v italských Benátkách, s největší pravděpodobností uvidíme hejna poletujících holubů. V Antarktidě můžeme potkat tučňáka císařského.

¹ Srov. DMITRIJEV, Jurij. *Ptáci známí i neznámí, lovení, chránění*. 1984, s. 9

Nejrozmanitější druhy ptactva nalezneme v tropických oblastech, kde mají ideální podmínky k páření a obstarávání potravy.

A jaké druhy ptactva nalezneme u nás? Tím bych se ráda zabírala v dalších řádcích.

1 PTAČÍ NÁVRATY

Začátek ptačí sezony charakterizují první přílety tažných ptáků, kteří se vracejí z dalekých zimovišť. Někteří se do naší krajiny vracejí již v předjarním čase. Panuje zde ještě tuhá zima, tak se ptactvo musí vypořádat s nedostatkem potravy, strádají a též často hynou. Prvními posly jara jsou skřivani polní (*Alauda arvensis*), čejky chocholaté (*Venellus venellus*) či špačci obecní (*Sturnus vulgaris*), ale i jiní. První vlaštovky obecné (*Hirundo rustica*) k nám přilétají již koncem března, avšak většina se vrací v první půli dubna. Budníček menší (*Phylloscopus collybita*) nechybí začátkem jara v žádném lesíku či lužním hájku a jeho přítomnost nám prozrazuje jeho typický zpěv „cilp-calp-cilp-calp...“.²

Z Afriky se k nám vrací počátkem dubna dudek chocholatý (*Upapa epops*). Vyskytuje se u nás vzácně, jeho „letním domovištěm“ je spíše jihozápadní Evropa. Svým dlouhým zobákem loví především větší hmyz – kobylky, cvrčky, které sbírá při pobíhání po zemi.³

Mezi posledními se vracejí rorýsi obecní. Přilétají z jižní části Afriky. Rorýsi jsou zajímaví tím, že většinu svého času se zdržují ve vzduchu, a to i v období páření či během spánku.⁴

Avšak jsou i takoví ptáci, kteří u nás zůstávají celoročně a jsou pravidelnými návštěvníky krmítek a mého pítka: strakapoud velký (*Dendrocopos minor*), zvonek zelený (*Carduelis chloris*), kos černý (*Turdus merula*), pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*), mlynařík dlouhoocasý (*Aegithalos caudatus*), sýkora babka (*Parus palustris*), sýkora modřinka (*Parus caeruleus*), sýkora koňadra (*Parus major*), brhlík lesní (*Sitta europaea*), sojka obecná (*Garrulus glandarius*), vrabec domácí (*Passer domesticus*), vrabec polní (*Passer montanus*), stehlík obecný (*Carduelis carduelis*), hýl obecný (*Pyrrhula pyrrhula*), červenka obecná (*Erithacus rubecula*), strnad obecný (*Emberiza citrinella*), čížek lesní (*Carduelis spinus*), straka obecná (*Pica pica*).

Mou prací bude vyrobít z keramické hlíny pítko pro ptáky. Budu se snažit zakomponovat do svého díla nekonečnost, vzdušnost, která je dle mého názoru synonymem pro ptactvo. Po konzultaci s ornitologem p. Mikešem, pracovníkem Jihočeského muzea, jsem se rozhodla zasadit pítko tam, kde bude možné

² Srov. KLEJDUS, Julius. *Ptačí sezóna*. 2011, str. 9

³ Srov. DIERSCHKE, Volker. *Poznáváme ptáky v naší přírodě*. 2007, str. 64

⁴ Srov. DIERSCHKE, Volker. *Poznáváme ptáky v naší přírodě*. 2007, str. 62

pravidelně obměňovat a čistit vodu. Také na pítka zakomponuji možnost zavěšovat lojové koule, aby ptactvo mělo větší důvod napít se zrovna z mého pítka. V dětství jsem vždy ráda seděla v kuchyni a pozorovala ptáky, kteří se slétávali na krmítka zavěšená na bříze, jež léta rostla před oknem. Avšak bříza narušovala základy domu a musela být poražena. Proto jsem se rozhodla ptákům věnovat mou diplomovou práci. Jelikož je naše zahrada v Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko, budu se nyní zabývat charakteristikou této krásné lokality, která mne velice inspiruje a naplňuje energií, když mohu volný čas trávit právě zde.

2 CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST TŘEBOŇSKO

Přibližně ve dvanáctém století, v době před kolonizací, bylo téměř celé dnešní Třeboňsko pokryto různými typy lesů, vlhkými rašeliništi i extrémně suchými štěrkopískovými terasami. Podél řek se nacházely otevřené plochy močálů a rašeliniště na výstupech pramenů. Avšak od středověku je tato krajina intenzivně přetvářena a hustě osidlována.

Třeboňsko se vyznačuje velkými zásobami podzemních vod, vodními toky a mokřady, které dávají této krajině nezaměnitelný charakter. Nejvýznamnější zásah člověka do této krajiny byl ve středověku, kdy začaly být vytvářeny rybníční soustavy a zakládaly se nové rybníky. Stávající biotopy byly nahrazeny a vznikaly nové, mezi něž můžeme zařadit například mělká jezera, hráze rybníků, resp. biotop kulturní krajiny. Rašeliniště a suché biotopy na písčích zůstaly hospodářských zásahů ušetřeny. Lesní porosty byly výrazně pozměněny svou skladbou, ve prospěch jehličnanů. Lesy zde jsou velice hluboké, mechové, ve správném období i plné hub. To, čím se také Třeboňsko vyznačuje, jsou staleté duby, které mají za úkol zpevňovat hráze rybníků či koryta řek.

Jelikož se na poměrně malé rozloze nalézají mnoho druhů biotopů, je zde i rozmanitá fauna s odlišnými nároky na prostředí. Velká koncentrace rybníků, močálů a vodních ploch vůbec dělá z této oblasti neobvyklé území s mnoha druhy vodních a mokřadních ptáků. Můžeme zde napočítat na 280 druhů ptactva, z nichž 182 druhů hnízdí právě zde. Na podzim, v období migračním, se na hladinách rybníků vyskytuje na 20 000 exemplářů, což nemá ve střední Evropě obdoby.

Ve starších lesích nalezneme datla černého (*Dryocopus martius*), v rašeliništích a řídkých borových porostech sídlí lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*), ledňáček říční (*Alcedo atthis*). Mezi pěvce žijící v oblasti řadíme cvrčilku slavíkovou (*Locustella luscinioides*), sýkořici vousatou (*Panurus biarmicus*), slavíka modráčka (*Luscinia svecica*) a krkavce velkého (*Corvus corax*).⁵

Ptáci, kteří mohou zavítat na pítko, nám přiblíží určení biotopu.

⁵ Srov. Biomonitoring, *O ptáci oblasti - Třeboňsko* [online], 2006, [cit. 22. listopadu 2012] dostupné z WWW: <http://www.biomonitoring.cz/ptaci-oblasti.php?ptaciOblastID=1000081443>

3 BIOTOP A PTAČÍ PŘÍTOMNOST

3.1 Biotop

Můj původní záměr bylo zasadit pítko do volné krajiny. Avšak hlavním problémem by v tom případě bylo, že voda by se často zanášela a bylo by obtížnější ji pravidelně čistit. Proto jsem si nechala poradit od Mgr. Václava Mikeše, ornitologa Jihočeského muzea, a zasadila pítko k našemu domu do zahrady, abych jej měla pod kontrolou.

Biotop zahrady je biotop vytvořený uměle. Nalezneme zde ovocné dřeviny: hrušeň (*Pyrus communis*), jabloň domácí (*Malus domestica*), slivoň švestku (*Prunus domestica*), třešeň ptačí (*Prunus avium*). Dále pak dřeviny z čeledi břízovitých, jako je líska obecná (*Corylus avellana*) a bříza bělokorá (*Betula pendula*). Túje západní (*Thuja occidentalis*) slouží jako živý plot. Svou velikostí na zahradě dominuje smrk ztepilý (*Picea abies*). Z nižších dřevin jsou zde zastoupeny: angrešt (*Ribes uva-crispa*), rybíz červený (*Ribes rubrum*), rybíz černý (*Ribes nigrum*), maliník (*Rubus idaeus*), réva vinná (*Vitis vinifera*), růže šípek (*Rosa canina*), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*), bez černý (*Sambucus nigra*). Bylinné patro tvoří běžně pěstované druhy zeleniny a dále například lipnice roční (*Poa annua*), kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*), bršlice koží noha (*Aegopodium podagraria*), sedmikráska chudobka (*Bellis perennis*), smetánka lékařská (*Taraxacum officinale*), jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), jitrocel větší (*Plantago major*), jetel plazivý (*Trifolium repens*), rozrazil rezekvítek (*Veronica chamaedris*) a další.

V okolí 500 metrů, odkud k nám ptáci mohou zavítat, nalezneme hluboké třeboňské lesy, převažující jehličnaté až smíšené, dubové háje, zemědělsky obhospodařovaná pole, louky a v dosahu město.

3.2 Očekávání návštěvníci pítka

Opět po konzultaci s Mgr. Václavem Mikešem jsem sepsala výčet ptáků, kteří se na základě lokality a biotopu s největší pravděpodobností na naší zahradě vyskytují a na jejichž proporcí jsem své pítka projektovala:

Název	latinský název	místo výskytu ⁶
Brhlík lesní	<i>Sitta europaea</i>	lesy listnaté, smíšené, parky, zahrady
Červenka obecná	<i>Erithacus rubecula</i>	lesy, křovinaté porosty, parky, zahrady
Čížek lesní	<i>Carduelis spinus</i>	lesy smrkové a smíšené se smrky
Hýl obecný	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	lesy jehličnaté, smíšené, parky, hřbitovy, větší zahrady
Kos černý	<i>Turdus merula</i>	lesy, parky, zahrady
Mlynařík dlouhoocasý	<i>Aegithalos caudatus</i>	lesy listnaté, smíšené, parky, zahrady
Pěnkava obecná	<i>Fringilla coelebs</i>	všude, kde rostou stromy
Straka obecná	<i>Pica pica</i>	v keřích a korunách stromů u polí, v alejích
Strakapoud velký	<i>Dendrocopos major</i>	lesy, parky, zahrady
Sýkora babka	<i>Parus palustris</i>	lesy listnaté, smíšené, parky, zahrady
Sýkora koňadra	<i>Parus major</i>	lesy, parky, zahrady
Sýkora modřinka	<i>Parus caeruleus</i>	lesy listnaté, smíšené, parky, zahrady
Vrabec domácí	<i>Passer domesticus</i>	ve vesnicích a městech či u osaměle stojících domů
Vrabec polní	<i>Passer montanus</i>	v keřích poblíž vesnic, statků, v zahradách
Zvonek zelený	<i>Carduelis chloris</i>	okraje lesů, keřové porosty, parky, zahrady

⁶ Srov. BEZZEL, Einhard, *Průvodce přírodou: Ptáci*. 2004

3.2.1 Velikost ptactva

Dle velikosti mohou ptactvo rozdělit do dvou skupin:

Malí ptáci, zbarvení nenápadně, téměř jednobarevně až kontrastně pestře (do 24 cm)⁷	Ptáci různého vzhledu, zbarvení černě až exoticky pestře (do 64 cm)⁸
brhlík obecný, červenka obecná, čížek lesní, hýl obecný, mlynařík dlouhoocasý, pěnkava obecná, sýkora babka, sýkora koňadra, sýkora modřinka, vrabec domácí, vrabec polní, zvonek zelený	kos černý, straka obecná, strakapoud velký

Nejpravděpodobněji se budou na mém pítku shlukovat ptáci menšího vzrůstu, tedy do dvaceti centimetrů. Výjimku bude tvořit kos černý, strakapoud velký a straka obecná, která svou velikostí dosahuje zhruba čtyřiceti centimetrů.

⁷ Srov. POTT, Eckart. *Kapesní průvodce přírodou: Ptáci*. 2004

⁸ Srov. POTT, Eckart. *Kapesní průvodce přírodou: Ptáci*. 2004

4 IDEÁLNÍ PÍTKO

Co vše musí mé pítko splňovat, aby se ptáci rádi vraceli?

- Hlavní podmínkou je umístění. Nejvhodnější je zasazení pítko poblíž dřevin, kam se ptactvo může snadno a rychle ukrýt před predátory, a zároveň posazené tak, aby ptáci měli o svém okolí přehled. Důležitá je ochrana před možným napadením kočkami.
- Další nezbytnou podmínkou je plochý okraj nádoby, na kterém se ptáci snadno udrží.
- Samozřejmě voda nesmí být příliš hluboká, aby nehrozilo utonutí. Proto je vhodné hlubší nádoby vysypat štěrkem, či postačí kus dřeva jako plovoucí podložka.
- A další nezbytností je čistota vody, ta se nejlépe udrží pravidelnou kontrolou.
- Aby ptáci měli důvod napít se zrovna z mého pítko, je vhodné na něj zavěsit krmivo, na kterém si jistě pochutnají.

4.1 Ptačí restaurace

V letním období můžeme sbírat a následně sušit semena a plody z různých rostlin (jeřabiny, hložinky, jitrocel, bodláky, bezinky, šípky, dýňová semínka, slunečnicová semínka a spoustu dalších), z nichž se následně dají vyrábět pochutiny pro ptáky, které je vhodné podávat v zimních měsících, kdy hledání potravy je více náročné.

- **Lůj**

Nevařený, syrový lůj zavěsíme na kus drátku a pověsíme do stínu. Předejdeme tak jeho roztávání a žluknutí. Pokud máme menší kousky, můžeme je dát do síťového váčku. Na loji si pochutnají hlavně sýkorky, ale i strakapoudi.⁹

- **Tuková směs**

To je další, velmi jednoduchá pochoutka. Je vyrobena ze syrového loje, který rozpustíme, nesmíme ho škvařit, a ještě do teplého přimícháváme semena, sušené plody, strouhanku, ovesné vločky. Do směsi namáčíme větvičky, šišky, které snadno zavěsíme ke krmítkům, pítkům či jen na stromky.¹⁰

⁹ Srov. KOSTUROVÁ, Jana. VERMOUZEK, Zdeněk. *Zimní ptačí zahrady*. Vydáno jako součást projektu Přírodě OK.

¹⁰ Srov. KOSTUROVÁ, Jana. VERMOUZEK, Zdeněk. *Zimní ptačí zahrady*. Vydáno jako součást projektu Přírodě OK.

- **Korálky, závěsy**

Na pevnou nit či na dřevěnou špejli můžeme navlékat různá semena, bobule, kusy ovoce, a ty pak zavěsit na stromy.¹¹

- **Sušené ozdoby ze semen**

U této pochutiny musí být příprava důkladnější a přesnější. V misce smícháme jeden kelímeček (ideální od jogurtu) jakýchkoliv semen s jedním vejcem. Poté kelímeček zespoda propíchneme a provlečeme pevnější nit. Směs semen a vajíčka přendáme do kelímku. Poté dáme sušit do mikrovlnné trouby zhruba na tři minuty. Kontrolujeme, aby se nám kelímeček nespálil, a proto raději volíme kratší intervaly kontroly. Po vysušení jde směs krásně vyklopit, nelepí se a nedrolí se. Za nit ji můžeme pověsit pak kamkoliv.¹²

4.2 Pitný režim

K základům potravního chování řadíme u ptáků i příjem vody. Ptáci, kteří mají vole (papoušek, holub...), mohou pít pouze jedenkrát za den. Důležitá je i závislost na prostředí, ve kterém se ptáci nacházejí. V oblasti s pouštními a polopouštními biotopy létají ke zdroji vody jednou za den až desítky kilometrů. Malí ptáci živící se zrním musejí vypít až desetinu svojí hmotnosti. Avšak některé druhy, převážně andulky, dokáží snížit odpařování vody z těla natolik, že nemusejí pít i několik dní.

Nejznámější tři způsoby pití:

- nabrání vody do zobáčku a zaklonění hlavy
- nasátí vody do zobáčku a zaklonění hlavy
- nasátí vody do zobáčku, která steče do jícnu i bez zaklonění hlavy¹³

4.3 Prostor pro pítko

Jelikož je naše zahrada velická, měla jsem mnoho možností, kam pítko postavit. Vybrala jsem takové místo, aby zaprvé splňovalo podmínku dle mého názoru nejdůležitější, čili kde mají ptáci možnost rychlého úkrytu před predátory. Zadruhé jsem chtěla mít na pítko výhled z domu, abych měla možnost rozeznávat ptáky druhově a naleznout tak třeba i nový druh, který by k nám našel cestu. A z třetího důvodu najít takové místo, kde by se pítko vyjímalo, nepřekáželo, dělalo potěšení z ptačí přítomnosti.

¹¹ Srov. KOSTUROVÁ, Jana. VERMOUZEK, Zdeněk. *Zimní ptačí zahrady*. Vydáno jako součást projektu Přírodě OK.

¹² Srov. KOSTUROVÁ, Jana. VERMOUZEK, Zdeněk. *Zimní ptačí zahrady*. Vydáno jako součást projektu Přírodě OK.

¹³ Srov. VESELOVSKÝ, Zdeněk. *Obecná ornitologie*. 2001. str. 182

Pítko, jako svébytný artefakt, slouží i k pozorování ptáků, a proto stojí za zmínku, jak ptáci ovlivňovali myšlení lidí. V následné kapitole bych se ráda zabývala mytologickými zvířecími bytostmi, inspirované právě ptáky.

5 BÁJNÁ ZVÍŘATA INSPIROVANÁ PTÁKY

Bájná zvířata byla vytvořena lidskou představivostí v dobách antických a středověkých. Do zvířecích podob se prolnula lidská podstata, příroda, způsob života a zvláště i totemický význam dávných dob. Jejich tradice byla ovlivňována tlakem rozdílných kultur. Například antika věnovala nemalý zájem Indii, neboť Indie byla vnímána jako země plná zázračných zvířat, bytostí, které jsou podobné lidem, navíc jako země s podivuhodnou přírodou, podnebí a vegetací vůbec. Antičtí lidé si mysleli, že tam žijí trpaslíci, obři, lidoopové se psí hlavou a jiná další monstra.

Avšak každé z monster bylo vždy částečně inspirované zvířetem či člověkem... Proto bych se v dalších řádcích ráda věnovala těmto bájným zvířatům, zvláště oněm, inspirovaným ptáky.

5.1 Fénix

Staří Egypťané se s oblibou zabývali věčností a nesmrtelností. Je tudíž pochopitelné, že právě v jejich zemi vznikl mýtus o ptáku Fénixovi. Avšak další zpracování přisuzujeme Řekům a Římanům. Král Herodotos v jedné z částí svých Dějin uvádí svou původní verzi legendy. Zmiňuje se o vzhledu a velikosti Fénixe¹⁴, „... některá jeho péra jsou zlatá, jiná purpurová, vzhledem a velikostí se nejvíce podobá orlu.“ V dávných dobách se též vedly spory ohledně Fénixova zrození. Herodotos zastával názor, že Fénix se zrodil z vejce. Naopak Plinius, římský válečník a filosof, tvrdil, že vznikl z červa. Avšak nejzastávanější teorie je Claudiova, který hovoří o jeho zrodu jako o opětovném zrození z vlastního popela, jakožto dědice sebe sama a svěda věků.

Fénix byl inspirací pro mnoho autorů, jako byli například: Ovidius (*Proměny*), Dante (*Peklo*), Shakespeare (*Jindřich VIII.*), Pelicer (*Fénix a jeho přírodní historie*), Queveda (*Španělský pardas*), Milton (*Samson Agonistes*), Lactantius (*De Ave Phoenice*).¹⁵

5.2 Gryf

Pokud spojím myšlenku Herodotovu a Pliniovu, je gryf okřídlená obluda s dlouhými ušima a se zakřiveným zobákem. Podrobnější popis nám udává spis Cestopisy od sira Johna Mandevilleho, který se zmiňuje o potvoře, která má předek ptačí a zadek lva.

¹⁴ Citováno z: BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 69, 70

¹⁵ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 69

Jeho symbolika je ve středověku poměrně nejednotná. Jistý Isidor Sevillský považuje okřídleného gryfa za znak Krista, neb Kristus je na Zemi lvem silným a vládnoucím a po zmrtvýchvstání vzlétne do nebe. Na druhou stranu můžeme nalézt i takové dokumenty, ve kterých se o gryfovi píše jakožto o emblému démona.¹⁶

5.3 Harpyje

„Podle Hésiodovy Theogonie jsou harpyje okřídlené bohyně s dlouhými, rozpuštěnými vlasy a jsou rychlejší než ptáci a vítr; podle III. knihy Aeneidy mají podobu ptáků s divčí tváří, se zahnutými drápy a ohyzdným břichem. Jsou pobledlé z hladu, který nemohou utišit. Sestupují z hor, aby plenily sváteční stoly s připravenou krmí. Jsou nezranitelné a smrduté, s vriskotem vše požívají a proměňují v exkrementy.“¹⁷

Když zasedl thrácký král se svým doprovodem k jídlu, snesly se na něj harpyje, které byly poslány z božího příkazu, a požíraly a znehodnocovaly jídlo králi určené. Čímž ho trestaly za to, že zjevoval lidem budoucnost a kupoval si dlouhověkost.

Slovo harpyje pochází z řeckého harpazein a znamená unést, uchvátit.¹⁸

5.4 Hipogryf

Už z názvu nám může být jasné, že hipogryf je obluda vycházející z gryfa a koně. Dle Vergilia se jedná o příklad úplného nesouladu, neboť gryfové koně nesnášejí, a proto se zdá být toto zkřížení nemožné.¹⁹

5.5 Nebeský kohout

„Podle Číňanů je Nebeský kohout pták se zlatým peřím, který třikrát za den kokrhá. Poprvé, když provádí slunce svou ranní koupel na okrajích oceánu, podruhé, když je slunce v zenitu, a potřetí, když mizí na západě. Prvním kokrháním zatřese nebem a probudí lidi. Nebeský kohout je předkem mužského vesmírného principu „jang“. Má tři nohy a hnízdí na stromu fu – sang, jehož výška se měří stovkami mil a který roste v krajích Jitřenky. Hlas má Nebeský kohout velmi silný a vykračuje si majestátně. Z vajec, která klade, se rodí mláďata s červenými hřebínky, která každé ráno odpovídají na jeho zakokrhání. Všichni pozemští kohouti pocházejí z Nebeského kohouta, který se jinak nazývá Ptákem jitra.“²⁰

¹⁶Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str.80

¹⁷Citováno z: BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 87

¹⁸ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 87

¹⁹ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 89

²⁰ Citováno z: BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 141

5.6 Pelikán

Pelikán, tak jak ho známe, je asi dvoumetrový vodní pták s dlouhým zobákem, z jehož spodní části visí lalok, v níž si pelikán uchovává potravu.

Pelikán z bájí je menší, s krátkým ostrým zobákem, jeho peří je žluté, někdy zelené. Samička tohoto pelikána je ke svým mládřatům tak „něžná“, že je svým zobákem a drápy usmrtí. Když pak přijde samec, samým žalem nad ztrátou mládřat si zobákem rozerve hrud' a svou krví je opět přivede k životu. Avšak v některých středověkých spisech se smrt mládřat přisuzuje hadům, jako například v Hieronymově komentáři k Žalmu 102 („Jsem jako pelikán pouště, jsem jako sova uprostřed trosek“).

Jak pelikán svou krví vrací svá mládřata k životu, můžeme tu zde zmínit i souvislost s obrazem Ježíše Krista. V církevní heraldice je ještě dnes vyrývána do kalichů podoba pelikána.²¹

Leonardo da Vinci se též zabýval pelikánem a jeho konání shrnul do této věty:

*„Velice miluje svá mládřata, a když je nalezne v hnízdě usmrcená,
rozdírá si hrud' a omývá je svou krví, vrací je k životu.“²²*

5.7 Ruchch

Bájný pták Ruchch se podobá dravým ptákům, jako je orel či kondor, avšak svou velikostí je převyšuje. Objevuje se v arabských pověstech. Hnízdí v čínských a indických mořích. Na západě jej proslavila Kniha tisíce a jedné noci. V příběhu, kde Sindibád zůstane sám na opuštěném ostrově, z něhož se dostane díky ptáku Ruchchovi. Pomocí svého turbanu se totiž přiváže k ptákově drápu a ten jej, nevěda o cizím pasažéru, odnese na vysokou horu, kde Sindibádova cesta pokračuje. O velikosti tohoto ptáka svědčí i fakt, že svá mládřata údajně krmil slony.

Marco Polo ve svých spisech dodává, že pták Ruchch je tak silný, že dokáže uchopit do pařátů slona, vznést se s ním do výšky, odkud jej pustí a slon se při dopadu na zem zabije. Na jeho těle pak ptáci hodují. Ti, kdo byli svědky takové hostiny, uvádějí, že rozpětí křídel tohoto ptáka dosahuje délky až šestnácti stop a peří, jímž má tělo poseté, je na osm stop dlouhé.²³

²¹ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 152

²² Citováno z: BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 152

²³ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 160

5.8 Simurgh

Jeho podoba je velice zvláštní. Jedná se tedy o ptáka s oranžovým peřím, podobným kovovým šupinám, nesou ho čtyři křídla, jeho pařáty se podobají supím, ocas má naopak paví. Jeho hlava je malá, nesoucí lidskou podobu. Jeho kouzlo je v jeho nesmrtelnosti a hnízdí ve stromě Vědění.²⁴

5.9 Sirény

Jejich podobu není lehké určit, jelikož léty prochází neustálou proměnou. Jako ptáky s načervenalým peřím s obličejem ženy je označoval slavný Ovidius. Naopak Apollón je vidí jako napůl ženy, napůl mořské ptáky. Dále Tirs de Moliny je vidí jako ženy – ryby. Jednoduchý není ani jejich rodokmen. Může jít o nymfy, nestvůry či demony. Jejich domov je na západ od Kirčina ostrova.

Nejznámější je legenda z Odysseji, kde sirény lákají mořeplavce sladkým zpěvem na svůj ostrov, ale Odysseus svým veslařům zalepí uši voskem a sám se nechá se přivázat k loďnímu stěžni. Aby Odyssea sirény zlákaly, nabídly mu poznání světa.

Orfeus je prý přemohl tím, že jeho zpěv byl líbeznější než jejich, načež se sirény zřítily do moře a proměnily ve skály.

V šestém století námořníci ve Walesu při rybolovu chytli do sítě sirénu. Tu pokřtili jménem Murgen. V několika kalendářích té doby byla vyobrazena jako světice. V roce 1403 byla pak jedna siréna nalezena v trhlíně hráze ve městě Haarlem. Zde žila až do své smrti. Nemluvila, zato se naučila příst a uctívat kříž.²⁵

V dalších odstavcích bych se ráda věnovala skrytým symbolům ptactva ve výtvarném umění, konkrétně v evropské knižní či nástěnné malbě. Neboť na pítka mohou zalétnout jakýkoliv ptáci. Nemusí jej využívat jen ptáci zde hnízdící, ale mohou se napít i ptáci právě prolétající. Jak byl vnímán například ledňáček? Či stehlík? Vybrala jsem ty druhy ptactva, které mi přišly významnější a zajímavé.

²⁴ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 172

²⁵ Srov. BORGES, Jorge Luis. *Fantastická zoologie*. 1988. str. 174

6 SYMBOLIKA PTACTVA VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Symbolikou ptactva ve výtvarném umění se zabýval Plinius ve svém spise *O přírodě*. Věnoval jim celou desátou knihu, kde se zabýval jak ptáky bájnými, tak i skutečnými. Mimo jiné uvádí zajímavé biologické poznatky, či se zmiňuje o různých legendách. Například drobným a rychlým ptákům byla ve středověku přisuzována duše lidí a ptákům velkým se většinou přisuzovaly negativní vlastnosti. Páv, pták, který není schopen letu, zosobňoval pokrytce, jehož úsudky nejsou totožné s jeho činy. Nejčastěji se ptáci připodobňovali k Bohu, Kristu či naopak k ďáblu. Byly též nositeli lidských myšlenek a vlastností jak kladných, tak i záporných. Co vše nám může prozradit opeřenec, který je namalován na obraze?

6.1 Havran, vrána

Havran či vrána byli nejčastěji zobrazováni na obrazech s náměty bitev, jako symbol nevstřícné budoucnosti. Nevstřícnou budoucnost jistě pociťoval i Vincent van Gogh, jak můžeme vidět na jeho obraze Pšeničné pole s vránami z roku 1890, kdy malíř téhož roku umírá. Viz příloha I.²⁶

6.2 Dudek

Symbol mládí je přisuzován dudkovi. Podle jedné z legend mladí dudci omlazují své rodiče vytrháním starého peří, zahřátím pod svými křídly a olizáním očí. K tomu můžeme připodobňovat myšlenku, že mladí lidé by se vždy měli postarat o své rodiče v jejich stáří tak, jak se oni starali o ně v jejich mládí.²⁷

6.3 Labuť

Symbolem čistoty, světla, věrnosti a vznešenosti byla pro své přirozené vlastnosti bílá labuť. Černá labuť byla naopak znamením negativním. Bílá labuť pro svoji krásu byla častým námětem renesančních obrazů, kdy bývala vyobrazena po boku sličných dívek. Viz příloha II. V dřívějších dobách antických bývala atributem hudby.²⁸

²⁶Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 122

²⁷ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 122

²⁸ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str.126

6.4 Ledňáček

„Podstatný pro ikonografii ledňáčka (lat. *Alcyon*) je příběh, který uvádí Ovidius v *Proměnách* (XI,631-748): Když se věrná manželka Alkyoné dozvěděla o smrti svého manžela Kéýka, jenž zahynul při ztroskotání lodi, vrhla se ze žalu do vln oceánu. Za tuto věrnost se proměnila v ledňáčka, který jako dar bohů obdržel v době svého hnízdění na počátku ledna čtrnáct dní klidného moře. V antice ledňáček platil za symbol manželské věrnosti a klidu.“²⁹

Isidor ze Sevilly, Basil Veliký, a spousta dalších autorů přirovnávají ledňáčka právě ke Kristu. Neboť tak, jak ledňáček uklidňuje rozbouřenou hladinu moře čtrnáct dní během zimního slunovratu, tak i Kristus obrací vše ve prospěch lidstva. Můžeme též chápat: Kristus jako nositel pokoje.

Ledňáčka nalezneme vyobrazeného například na Staroměstské mostecké věži na východním průčelí. Je zde zobrazen v točenici (do kruhu svázaná stuha s volně vlajícími cípy). Ledňáček sedí uvnitř uzlu. Často byl zobrazován i sedící na jejím vrcholu. Ledňáček svým pestrým zbarvením účinně oživoval stránky rukopisu Václava IV. Objevuje se jednotlivě, ale i v párech či v celých hejnech. Často je zobrazován po boku lazebnic, šplhající po akantových větvích či jen tak sedící na okraji stránek. Viz příloha III. Pro jeho časté zobrazování můžeme usoudit, že byl velice oblíbený a vítaný.³⁰

6.5 Slavík

V dobách středověku byl slavík považován za atribut touhy člověka po nebesích, neboť slavík létá tak vysoko, že svým zpěvem velebí Boha. V dobách vzniku barokní poezie byl slavík považován za nejoblíbenějšího opeřence vedle hrdličky a skřivana. Dokazuje nám tak lyrická báseň *Zdoroslaviček* od německého barokního básníka Frydrycha von Spee.³¹

6.6 Stehlík

Stehlík byl oblíbeným námětem zobrazovaným na obrazech a v reliéfech s mariánskými a pašijovými náměty. Jeho symbolika byla odvozena z jeho barevné kompozice: červená (utrpení, láska, víra), žlutá (v kombinaci s červenou je atributem dobra) a černá (smrt). Byl vnímán jako symbol touhy po svobodě.

²⁹Citováno z: ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 127

³⁰Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 127, 128

³¹Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 133

Leonardo da Vinci se též zmiňuje o jedné legendě, kdy stehlík raději svá mláďata zabije, než aby je viděl v zajetí či trpící.

Další legenda hovoří o stehlíkově pomoci Kristovi, když mu z trnové koruny vytrhával trny, které se mu zabodávaly do hlavy.

Stehlíka můžeme nalézt na mnoha obrazech a plastikách Madony, vytvořených od 12. do 18. století. Například Madona Zbraslavská (viz příloha IV), Madona z Veveří, Madona Strahovská. Kristus povětšinou v ruce drží stehlíka. Někdy ho však stehlík klove do prstu jako znamení Kristova utrpení. Někdy jde o jiný názor, že se Kristus dotýká rozevřeného zobáku, čímž mu dává dar mluvení jazyky.

O stehlíkovi píše Konrád z Megenbergu v knize *Das Buch der Natur* z roku 1478. Zmiňuje se o krásném zpěvu stehlíkově, i když se živí jen trny a bodláky. Proto usuzuje, že je dobrým kazatelem, který musí trpět, a přesto s radostí dobře slouží Bohu.³²

6.7 Holub, holubice

Je jedním z nejstarších křesťanských symbolů z říše zvířat. Holubice byla zasvěcována bohům, symbolem plodnosti, lásky a věrnosti, zvláště té manželské. Byla zasvěcena Venuši, jejíž vůz táhly holubice spolu s labutěmi, jak uvádí Ovidius. Holubice nesla vlastnosti pouze ctnostné, neboť dle starověkých legend jí chyběla žluč.

V katakombách byla často vyobrazována holubice, jak ji Noe vypouští z archy, aby podala zprávy o opadnutí vody. Byla reliéfně zobrazována i na sarkofázích s olivovou snítkou v zobáku. Symbolizuje tak naději na věčný život těm, kteří již do hrobu byli dáni. Symbolizuje Ducha svatého, lidskou duši, která bez okovů těla se vznáší do nebes, nevinnost, čistotu. Jejím protikladem byl označován havran.

V bazilice S. Clemente je v mozaice vyobrazeno dvanáct holubů sedících na kříži a představujících dvanáct apoštolů. Mozaiku datujeme do 12. století. Viz příloha V.³³

6.8 Papoušek

Papoušek byl velmi oblíbený v evropském výtvarném umění. Jeho hlavní vlastnost, pro kterou byl zobrazován, byla výmluvnost, neboť fascinoval umělce právě

³² Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 134, 135

³³ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 123, 124

svou schopností naučit se mluvit či opakovat slova. Již v antice doprovázel papoušek boha Merkura, jako poukázání na jeho výřečnost.

V renesančních obrazech bývá papoušek pestře vymalovaný. Prý prvního přivezl do Evropy Alexandr Makedonský, jak píše autor knihy Onésikritos o výchově A. Makedonského.

V dobách křesťanských byl považován za ptáka mariánského. Dokáže prý vyslovovat Ave, což pozpátku přečtené poukazuje na Pannu Marii, jako na „druhou Evu“. Papouška nalezneme i na obraze od Jana van Eycka Madona kanovníka Geoga van der Paele z roku 1436. Papouška měl v oblibě i německý malíř Albrecht Dürer. Můžeme jej spatřit na jeho rytině Adam a Eva z roku 1504. Viz příloha VI. Vzhledem k tématice obrazů, kde se papoušek objevuje, není pochyb, že jde o ptáka mariánského.³⁴

6.9 Orel

Dle Aristotela právě orel vzlétá ze všech ptáků nejvýše, proto je nejvíce podobný bohům. A proto je snad i brán za symbol Dia. Orel a orlice jsou zobrazováni na státních znacích zemí ruských, polských a jiných.

Jedna z legend vypráví, že orel vzlétá se svými mláďaty tak vysoko a blízko ke Slunci, že pouze ta nejsilnější dokáží obstát v jeho žáru a přežít.

Orel se objevuje na raně křesťanských sarkofázích, náhrobcích. Vystupuje zde jako symbol naděje zemřelých ve zmrtvýchvstání.

Orel je nositel mnoha symbolů, nese jak vlastnosti negativní, tak i naopak. Ve Starém zákoně je nositelem boží lásky, mládí a síly. Ve spisech Řehoře Velikého symbolizuje ďábla. Ve středověké literatuře vystupuje nejčastěji jako rádce lva, nebo naopak jako jeho protivník (rakouský orel versus český lev).

Jako cestu duše ke hvězdám symbolizoval orel v obraze od Rembrandta Únos Ganyméda z roku 1635.³⁵ Viz příloha VII.

6.10 Ibis

Tento pták byl velice posvátný pro egyptskou říši, neboť byl označován za ohlašovatele záplav, které byly, jak známo, pro Egypt životně důležité. Hojně byl zobrazován v hrobkách, chrámech a dokonce byl i mumifikován daleko častěji, než jiná

³⁴ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 130

³⁵ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 128, 129

zvířata. Byl symbolem egyptského boha Thovta, který dle legend nesl vejce, z kterého vznikl svět.³⁶ Viz příloha VIII.

Opeřence, ať malé, velké, pestrobarevné či jen bílé, nebo jen černé, nalezneme na spoustě výtvarných děl. Jejich zobrazování má nemalý význam. Jakýkoliv náznak jejich přítomnosti nám umožňuje číst a rozluštit záměr, který se nám výtvarník snažil říci.

Vybrala jsem pouze částečný výtah druhů ptáků a snažila se podtrhnout nejdůležitější vlastnosti daného ptáka, které mu byly připisovány.

³⁶ Srov. ROYT, Jan, ŠEDINOVÁ Hana. *Slovník symbolů kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. 1998. str. 124

7 TECHNICKÉ ZPRACOVÁNÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

7.1 Samotné téma

Byla jsem si vědoma, jak důležitá je volba tématu pro diplomovou práci. Bylo mi jasné, že musí jít o takové téma, na kterém mne bude bavit pracovat dlouhodobě, téma, které bude pro mne samotnou zajímavé, které bude mně blízké. Další, co ovlivnilo výběr tématu, bylo zvolení samotného výtvarného oboru. Když jsem si prošla kresbou, grafikou, malbou a keramikou a zpětně se ohlédla na „vytvořená díla“, bylo mi jasné, že keramika bude dobrý směr, kterým bych se měla vydat, neboť trojrozměrná, plastická tvorba daleko lépe vystihne moje představy o díle a ruce je daleko snáze dokáží zrealizovat. Přes různá témata, nad kterými jsem přemýšlela a představovala si je tak v reálu, jsem nakonec vybrala pítko pro ptáky.

7.2 Počátek

Nejtěžší pro mne bylo představit si námahu a obtížnost práce, kterou moje nákresy představovaly. Zpočátku bylo pro mne složité vymyslet, jak by pítko vůbec mělo vypadat. Měla jsem spoustu nápadů a nákresů. Jeden z nich měl dokonce baterii, která by poháněla vodní proud, a solární panel, který by naopak poháněl baterii. Nesmyslné... Další fáze návrhů vypadala jako „krásné betonové obelisky posazené nejlépe před krematorium“. Tak to ne, řekla jsem si! A začala reálně přemýšlet. Bádat. Jak by mělo vypadat ideální pítko? A co podstavec? Jak snadně a efektivně si mohu pomoci s přírodninami! Přišla fáze nadšení, neboť jsem mohla začít pracovat na tom, co mne opravdu baví.

7.3 Výroba

Nechala jsem se inspirovat vodní hladinou. Voda a její hladina. Pítko jako hladina. Dalším inspiračním bodem byla zahrada, do které budu pítko zasazovat.

Na kus látky jsem nanasla větší množství hlíny, ze které jsem válečkem a pomocí vodováhy vytvořila desku o tloušťce 1,5 cm. Pomocí pravoúhlého trojúhelníku jsem z ní vyřízla čtverec o straně 40 cm. Okraje jsem zvolila 5 cm jak na spodní části, tak i na horní části pítka.

7.3.1 Spodní část pítka

Po narýsování okrajů jsem plochu vnitřního čtverce naškrábala a nanasla na něj lepící šlikr vytvořený ze suché hlíny a vody. Vedle jsem si vytvořila opět válečkem a pomocí vodováhy desku o rozměrech 35 cm x 35 cm x 1 cm, naškrábala a naškrábanou stranou

přilepila ke spodní části pítka. Viz příloha X. Pořádně jsem je k sobě uhlazováním přilepila. Na tuto vyvýšenou desku jsem do dvou úhlopříčných rohů narýsovala dva menší čtverce o rozměrech 10 cm x 10 cm. Plochu jsem naškrábala a nanesla šlikr. Vedle jsem si vyrobila dva čtverce stejné velikosti o tloušťce 1 cm, jednu stranu vždy naškrábala a nalepila na již připravené plochy. Tyto dva čtverce poslouží jako nohy pítka, kterými je přimontuji k podstavci. Viz níže. Zbylou plochu vyvýšeného čtverce jsem rozvlnila pomocí vyrobené špachtle o šířce pět centimetrů. Viz příloha XI. Ne však nijak přesně, věděla jsem, že s pítkem budu ještě manipulovat a ke spodní části se vracet. Nyní jsem pítko otočila na molitan a začala se zabývat horní částí.

7.3.2 Horní část pítka

Jak jsem se již zmínila, narýsovala jsem si okraje o šířce pěti centimetrů. Vnitřní čtverec o rozměrech 35 cm x 35 cm jsem po pětcentimetrových pásech rozvlnila, jako se vlní vodní hladina. Viz příloha XII. Tato fáze byla velmi náročná na přesnost, důkladnost, pečlivost. Zvláště v místech, kde jedna vlna šla dolů a záhy ve vedlejším pásu šla vlna nahoru. U okrajových pásů bylo důležité dbát na pravoúhlost hran. Viz příloha XIII. Dvě vlny jsem vytáhla přes celkovou výšku plochy. S nimi jsem při dalším manipulování musela počítat, proto jsem si vzala dřevěnou desku, která měla rozměry 50 cm x 50 cm x 1 cm a v místech, kde se vlny převyšovaly, jsem vyřízla otvory, do nichž se vlny vešly. Otvory jsem pro bezpečnější manipulaci vystlala molitanem.

7.3.3 Vysychání

Po zpracování horní části jsem pítko opět otočila a důkladně zhotovila spodní část, okraje, hrany. Do nožiček jsem vyhloubila dvě jamky, které budou sloužit pro snadnější uchycení na podstavec. Dále jsem na okrajích vyhloubila dvě díry, které budou sloužit na zavěšení pochutin pro ptáky. Ještě několikrát jsem opravila horní část pítka, poté opět spodní, několikrát přetáčela, a když jsem si už byla jistá, že vše je tak, jak má být, dala pítko sušit. Okraje, jelikož jsou tenčí než ostatní části pítka, jsem přikryla mokrým hadrem, na zbytek položila hadr suchý a celé přikryla novinami. Do úplného vyschnutí postačily dva týdny.

7.3.4 Přežah

Po vyschnutí jsem dala pítko do pece na přežah. Do 510°C teplota v peci stoupala po 30°C za hodinu a poslední tři hodiny teplota stoupala po 150°C až na 960°C.

7.3.5 Glazura

Po úspěšném přežahu, kde nejvíce hrozilo popraskání pítka, následovala glazura. Jelikož pítko je celkem objemné, použila jsem stříkací pistoli. Do ní jsem vlila rozmíchanou glazuru a rovnoměrně nastříkala na celou plochu. Rozhodla jsem se pro barvu bílou jak u keramického pítka, tak i pro podstavec. Viz příloha XIV.

7.3.6 Výpal

Glazura se vypalovala na 1160°C. Pro jistotu, že pítko bude vodotěsné, jsem ho napustila transparentním penetračním roztokem.

7.3.7 Podstavec

Jak jsem se již zmínila, trvalo mi dlouhou dobu vymyslet vhodný podstavec. Nakonec jsem přišla s nápadem, že by postačila část větve, kterou bych natřela. Netrvalo dlouho a našla jsem takovou větev, která splňovala mé představy. Větev je 145 cm vysoká, spodní průměr větve je 9 cm, průměr horních větví je 7 cm. Větev se rozpínají do délky 36 cm. Viz příloha XV.

7.3.8 Posazení keramického pítka na podstavec

Ze spodní strany pítka jsem měla na nožičkách připravené dvě díry, do nichž jsem vlepila epoxidovým lepidlem hřidel o průměru 1 cm a délce 7 cm. Vyčnívající část má 6 cm. Do horní části větve jsem vyvrtala díry o průměru 1 cm a délce 7 cm. Hřidle musí do vyvrtaných děr dokonale a pevně zapadnout, proto bylo důležité si kvalitně naměřit vzdálenost hřidel na pítku a tuto délku přenést na podstavec tak, aby vyvrtané díry byly právě uprostřed dané větve. Pro snadnější nasazení je lepší hřidel promazat vazelínou. Ukotvení podstavce do země bylo o trochu jednodušší. Do větve jsem vyvrtala díru o průměru 2,2 cm a délce 7 cm a zatloukla do ní kovovou trubičku s vnitřním průměrem 2 cm a dlouhou 7 cm. Do země jsem ukotvila kovovou tyč dlouhou zhruba půl metru. Nad zemí tyč vyčnívá délkou 6,5 cm, na kterou se posadí celé pítko. Viz příloha XVI.

7.3.9 Zasazení pítka do prostoru zahrady

Viz příloha XVII.

8 ZÁVĚR

V závěru bych chtěla zhodnotit celkový záměr mé práce. Jelikož v blízkém okolí naší zahrady není žádný potok, řeka či rybník, vidím vyrobění pítka a jeho zasazení právě do naší zahrady jako dobrý nápad. V letních měsících se mohou ptáci z pítka napájet a koupat se, což dělají velice rádi. V přírodě jsou pro ptáky přirozeným zdrojem vody kaluže, říčky menší i větší vodní plochy, avšak nemusí být pro ně vždy nejbezpečnější. Právě o bezpečnost ptactva mi šlo v mé práci nejvíce. Během svého života jsou ptáci vystavováni nejrůznějšímu nebezpečí. Ohrožuje je mimo jiné i podávání vody v zimě. Tak rádi se koupou, že smočené peří by mohlo být pro ně osudné. Proto mé pítko bude sloužit pouze sezonně. V měsících, kdy mrazy nehrozí. V zimních měsících mohu pítko přeměnit právě v ptačí restauraci a podávat opeřencům nejrůznější dobroty z ptačího menu.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura

BALEKA J., *Výtvarné umění - výkladový slovník*. Academia, 1997. ISBN: 80-200-0609-5

BEZZEL E., *Průvodce přírodou: Ptáci*. Dobřejobice, 2004. ISBN: 80-7234-292-4

BORGES J. L., *Fantastická zoologie*. Odeon, 1988.

DIERSCHKE V., *Poznáváme ptáky v naší přírodě*. Praha, 2007. ISBN: 978-80-7306-285-9

DIMITRIJEV J., *Ptáci*. Artia, 1991. ISBN: 80-7022-096-1

KLEJDUS J., *Ptačí sezona*. vydal MVDr. Julius Klejdus, 2011. ISBN: 80-86785-18-1

KOSTUROVÁ J., VERMOUZEK Z., *Letní ptačí zahrady*. vydáno jako součást projektu Přírodě OK, Muzeum Komenského v Přerově

KOSTUROVÁ J., VERMOUZEK Z., *Zimní ptačí zahrady*. vydáno jako součást projektu Přírodě OK, Muzeum Komenského v Přerově

KRÁSA J., *Rukopisy Václava IV*. Praha, 1971.

POTT E., *Kapesní průvodce přírodou: Ptáci*. Praha-Plzeň, 2004. ISBN: 80-7291-111-2

SPECHT R., *Ptáci našich zahrad*. Praha, 2002. ISBN: 80-7181-671-X

ŠEDINOVÁ H., ROYT J., *Slovník symbolů, kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii*. Praha 1998. ISBN: 80-204-0740-5

Klíč ke květeně České republiky. AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY, Praha 2002. ISBN: 80-200-0836-5

Internetové zdroje:

<http://wlyceum.cz>

<http://zbraslav.info>

www.artbible.info

www.artchiv.info

www.artmuseum.cz

www.biomonitoring.cz

www.dedecko.wbs.cz

www.mlahanas.de

www.nasiptaci.cz

www.ptacisvet.cz

www.rodon.cz

10 SEZNAM PŘÍLOH

- I. Vincent van Gogh, Pšeničné pole s vránami z roku 1890
- II. Correggio, Leda s labutí z roku 1531-2
- III. Ledňáček
- IV. Madona ze Zbraslavi, polovina 14. století
- V. Mozaika v S. Clemente, polovina 12. století
- VI. Jan van Eyck, Madona kanovníka Georga van der Paele z roku 1436
- VII. Albrecht Dürer, rytina Adam a Eva z roku 1504
- VIII. Rembrand, Únos Ganyméda z roku 1635
- IX. Egyptský bůh Thovt
- X. - XVII. Praktická část – výroba pítka pro ptáky

11 PŘÍLOHY

I. Vincent van Gogh, Pšeničné pole s vránami z roku 1890³⁷

II. Correggio, Leda s labutí z roku 1531-2³⁸

³⁷ Z [www: http://www.rodon.cz/umeni/Krajiny-a-zatasi/Obilne-pole-s-havrany-873](http://www.rodon.cz/umeni/Krajiny-a-zatasi/Obilne-pole-s-havrany-873)

³⁸ Z [www: http://www.artchiv.info/GALERIE/OBRAZ/11111--Correggio--Leda-s-labuti.html](http://www.artchiv.info/GALERIE/OBRAZ/11111--Correggio--Leda-s-labuti.html)

III. Ledňáček³⁹

IV. Madona ze Zbraslavi, polovina 14. století⁴⁰

³⁹ Vyfoceno z knihy: KRÁSA J., Rukopisy Václava IV, Praha 1971, str. 73

⁴⁰ Z [www: http://zbraslav.info/aktualne/kultura/19-vse/1231-ceska-televize-uvodla-dokument-o-slavnem-obrazu-zbraslavska-madona](http://zbraslav.info/aktualne/kultura/19-vse/1231-ceska-televize-uvodla-dokument-o-slavnem-obrazu-zbraslavska-madona)

V. Mozaika v S. Clemente, polovina 12. století⁴¹

VI. Jan van Eyck, Madona kanovníka Georga van der Paele z roku 1436⁴²

⁴¹ Z [www: http://wlyceum.cz/rim/marcovasa/galerie.html](http://wlyceum.cz/rim/marcovasa/galerie.html)

⁴² Z [www: http://www.artchiv.info/GALERIE/OBRAZ/10850--Jan-van-Eyck--Madona-kanovnika-Georga-van-der-Paele.html](http://www.artchiv.info/GALERIE/OBRAZ/10850--Jan-van-Eyck--Madona-kanovnika-Georga-van-der-Paele.html)

detail obrazu⁴³

VII. Albrecht Dürer, rytina Adam a Eva z roku 1504⁴⁴

⁴³ Z www: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=4908

⁴⁴ Z www: <http://www.artbible.info/art/large/295.html>

VIII. Rembrand, Únos Ganyméda z roku 1635 ⁴⁵

IX. Egyptský bůh Thovt⁴⁶

⁴⁵ Z [www: http://www.mlahanas.de/Greeks/Mythology/GanymedRembrandt.html](http://www.mlahanas.de/Greeks/Mythology/GanymedRembrandt.html)

⁴⁶ Z [www: http://www.dedecko.wbs.cz/Egyptsti-bohove.html](http://www.dedecko.wbs.cz/Egyptsti-bohove.html)

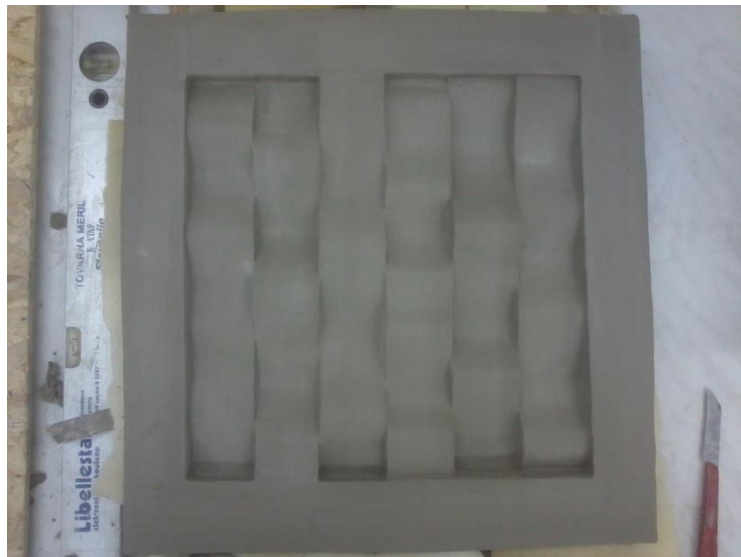
X.

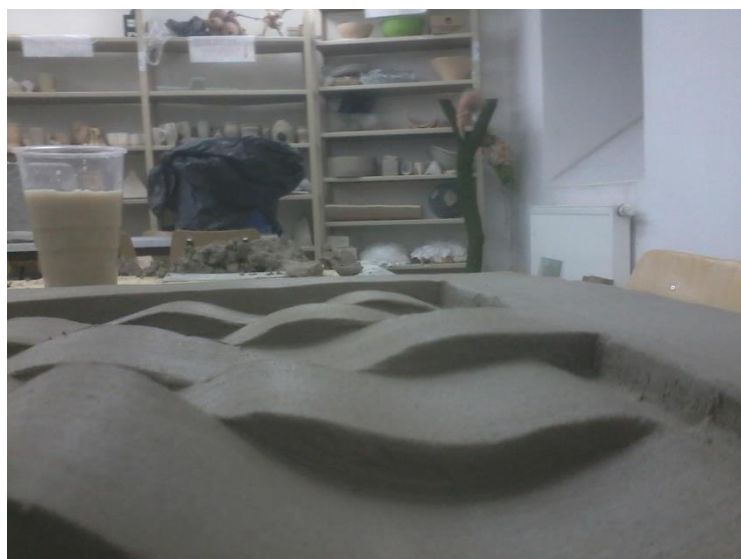
XI.

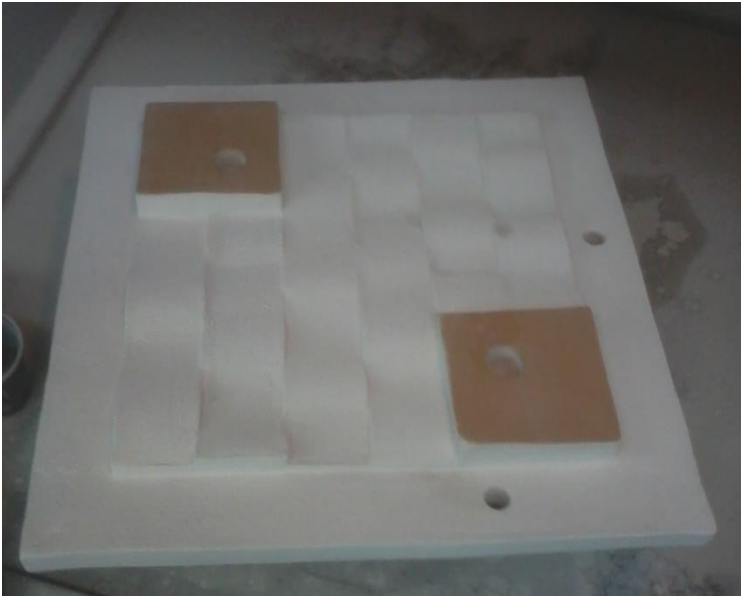
XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

12 ABSTRAKT

KOZLOVÁ, M. *Pítko pro ptáky*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc.

Klíčová slova: biotop, výtvarné umění, CHKO Třeboňsko

V mé diplomové práci jsem se zabývala obsáhlým tématem: pták. Pták žijící volně v přírodě. Pták vyskytující se v Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko. Pták, coby ohnivý Fénix. Pták objevující se v obraze od Vincenta van Gogha.

Už hned v úvodu jsem se snažila vylíčit historické vnímání ptactva. V první polovině mé práce jsem se zaměřila na ptactvo obecně, popsala jsem, jaké druhy ptactva se k nám po zimě vracejí, kteří naopak přezimují. Jelikož své pítko zasazují do naší zahrady, která spadá do CHKO Třeboňsko, zaobírala jsem se dále charakteristikou této lokality a biotopem zahrady. Následně jsem řešila důležité podmínky, které ideální pítko musí splňovat. Druhou polovinu práce jsem věnovala bájným zvířatům, inspirovaným ptáky, a výtvarnému umění, kde ptactvo je nositelem skrytého symbolu.

Následně jsem vyrobila z keramiky pítko, které splňuje všechny důležité podmínky, a zasadila jej do exteriéru, za nějž jsem vybrala naši zahradu.

13 ABSTRACT (abstrakt v anglickém jazyce)

Drinking place for bird

Keywords: art, biotope, protected area Třeboňsko

I follow up a large topic in the thesis: a bird. A bird that is living in wildlife. A bird that is appearing in the Protected Area of Třeboňsko. A bird, as a fiery Fénix. A bird that is appearing in a picture of Vincent van Gogh.

I have tried to explain historical perceiving of birds in the beginning of the thesis. I have concentrated on birds in general in a second half of the thesis, I have described what kinds of birds return to the Czech Republic after winter and which ones spend winter here. Because my drinking place for birds is placed to our garden that is in the Protected Area of Třeboňsko I have concentrated on other characteristic of this area and of garden biotope. Then I have solved important conditions that the ideal drinking place for birds must meet. In the other half of the thesis, I have devoted to mythic animals inspired by birds and art where birds are holders of a hidden symbol.

After that I have made a drinking place for birds from ceramic that is corresponding with all important conditions and I have placed it to exterior. I have chosen our garden.